

► Izjava **[naziv organizacije poslodavaca]** o krizi izazvanoj virusom COVID-19 i kako mi kao nacija možemo zajednički da reagujemo

► Datum: mart 2020

I. Uvod

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je proglasila pandemiju virusa COVID-19 i time potvrdila da je u pitanju više od globalnog zdravstvenog problema.

Nalazimo se u zdravstvenoj, ekonomskoj i socijalnoj krizi koja zahteva reagovanje svih delova našeg društva na više nivoa. Efekti ove pandemije će se dugo osećati. Vakcina će se verovatno pojaviti za najmanje 12 meseci. Možemo očekivati periodična zaoštavanja krize tokom sledećih 12 do 18 meseci. Sada je pravi trenutak za direktnu zajedničku akciju.

Ekonomski aspekti krize izazvane virusom COVID-19 nisu nalik ni na šta što smo dosad videli. Biće potrebno da se kreira paket politika i mera koji se veoma razlikuje od onih korišćenih u prethodnim krizama. Uticaj COVID-19 na ekonomiju će biti naročito negativan pošto je ekonomska aktivnost sputana direktnim merama vlada kao i poslovnim odlukama o obustavi rada u cilju sprečavanja širenja virusa u mnogim državama, **uključujući i našu (organizacije poslodavaca i poslovna udruženja ovde treba da ubace relevantne informacije o nacionalnom kontekstu).** Postoji velika opasnost da ćemo u sledećim nedeljama i mesecima videti masovna otpuštanja. Mnogi od onih koji ostanu bez prihoda će biti radnici sa nižim primanjima ili samozaposleni. Potrebne su zamašne koordinisane mere koje će pomoći radnicima da zadrže posao, zaštititi ih od gubitka prihoda,

ublažiti finansijske gubitke i ubrzati oporavak privrede. Država mora da pokaže odgovornost, solidarnost i efikasnost u suočavanju sa ovom hitnom situacijom tako što će zaštititi sve ugrožene građane, radnike i preduzeća. Potrebno je preduzeti sve moguće napore kako bi se pospešila rezilijentnost radnika, preduzeća, privrednih delatnosti i javnih službi u kontekstu krize i kako bi isti bili u stanju da se vrate svojim aktivnostima kad se kriza okonča.

II. Mere politike

[Naziv organizacije poslodavaca] traži od Vlade da uspostavi nacionalni odbor sastavljen od predstavnika privatnog sektora i drugih ključnih aktera poput sindikata, akademika, naučnika i grupa iz zajednice, kao i relevantnih ministarstava kako bi se isti bavio negativnim ekonomskim i socijalnim posledicama pandemije virusa COVID-19. **[Naziv organizacije poslodavaca]** veruje da ekonomska i socijalna kriza izazvana virusom COVID-19 može biti prevaziđena kroz saradnju Vlade i organizacija radnika i poslodavaca po pitanju iznalaženja načina da se ublaže negativni efekti pandemije.

**Organizacije poslodavaca i poslovna udruženja bi trebalo da odaberu mere iz donje liste koje su prikladne za njihovu situaciju

Mere za podršku zdravstvenom sistemu:

- ▶ Izbegavati zabrane i ograničenja izvoza naročito kad su u pitanju izvoz i uvoz medicinske opreme i lekova.
- ▶ Preduzeća mogu da podrže zaposlene koji su angažovani u medicinskim službama (npr. volontiraju, rade sa nepunim radnim vremenom) tako što će im dati odsustvo i ponuditi reorganizaciju rada kako bi podržali ključne zdravstvene usluge.
- ▶ Preduzeti mere kako bi se obezbedilo da esencijalni radnici, naročito oni zaposleni u medicinskim službama ili angažovani u direktnom pružanju usluga građanima mogu da odu na posao tokom perioda zabrane kretanja.
- ▶ Preduzeća mogu da podrže i pospeše mere javnog zdravlja tako što će npr. revidirati mere predostrožnosti za radnike koji i dalje dolaze na posao sa aspekta mera socijalnog distanciranja.

Mere za podršku radnicima:

- ▶ Preduzeća treba da se postaraju da se poštuju smernice koje propisuju socijalno distanciranje kako bi se izbegla nepotrebna okupljanja dok istovremno obezbeđuju pružanje esencijalnih usluga i očuvanje lanaca snabdevanja; [naziv organizacije poslodavaca] će pružiti informacije o bezbednosnim procedurama za preduzeća i njihove radnike kako bi pomogla preduzećima da shvate rizike i upravljaju istima. Ovo podrazumeva mere poput: uvođenja rigoroznih procedura za čišćenje, poput češće dezinfekcije površina u zajedničkim prostorijama. Socijalno distanciranje treba pospešiti tako što će se eliminisati sistemi samoposluživanja u menzi, povećati broj punktova sa gelovima za dezinfekciju ruku i smanjiti broj stolica u zajedničkim prostorijama.
- ▶ Vlade moraju da obezbede odgovarajuću podršku, naročito domaćinstvima i radnicima sa porodičnim obavezama, nakon zatvaranja škola tako da negativne ekonomske posledice krize budu ublažene tokom njenog trajanja.

- ▶ Vlade treba da obezbede finansijsku pomoć tako da poslodavci mogu da uvedu i prošire šeme za plaćeno bolovanje, a neophodno je i olabaviti kriterijume za davanja za slučaj nezaposlenosti.
- ▶ Vlada treba da razmotri davanje bespovratnih sredstava u cilju poboljšanja protoka novca i pospešivanja ažurnog plaćanja.
- ▶ Uvođenje dodatnih subvencija za zarade i mera socijalne zaštite može da obezbedi osnovni dohodak za sve radnike pogođene krizom i Vlade bi trebalo da razmotre tu mogućnost.
- ▶ Može se obezbediti pristup nacionalnim fondovima, poput onih za socijalnu zaštitu, uz niske kamatne stope kako bi se obezbedili neki od navedenih oblika pomoći. Pored toga, mogu se uspostaviti posebni „COVID-19 nacionalni fondovi“ koji će primati priloge donatora, filantropa, privatnog sektora i privatnih lica kako bi se finansirale navedene mere.

Mere za podršku preduzećima:

Vlada sada mora da uvede mere podrške za ranjiva preduzeća, prevenciju velikog porasta nezaposlenosti i održavanje preduzeća u životu. Vlada mora da se postara da finansijska podrška stigne do preduzeća, naročito MSP, i svih radnika, uključujući i samozaposlene. Mora se preduzeti sve kako bi se održala naša privredna infrastruktura, ljudi zadržali na poslu, a preduzeća u životu. Kako bi se ovo izvelo, neophodno je obezbediti dovoljno resursa, i deliti jasne i redovne informacije o mehanizmima za preraspodelu ovih fondova. Stoga [naziv organizacije poslodavaca] predlaže sledeće mere:

- ▶ Vlada mora da proširi svoje mere za podršku likvidnosti i odgađanje plaćanja kroz poresku upravu (i organe lokalne samouprave tamo gde je to relevantno) i nastavi da prilagođava oblike podrške koji bi mogli da održe što više preduzeća tokom perioda krize.

- ▶ Vlada bi mogla da obezbedi beskamratne kredite za preduzeća ispod određene veličine koja su pogođena krizom prouzrokovanom virusom COVID-19 (mereno po delatnosti i/ili opadanju prihoda).
- ▶ Vlada bi mogla da obezbedi bespovratna sredstva za preduzeća kako bi pokrila deo troškova zarada ili gubitka prihoda.
- ▶ Poreski organi bi trebalo da budu fleksibilni kako bi pomogli ugroženim preduzećima koja imaju problem sa protokom novca.
- ▶ Kako bi preduzeća mogla da skupe novac za plaćanje dažbina, trebalo bi razmotriti odlaganje plaćanja poreza od nekoliko meseci (gde bi se taj period menjao u zavisnosti od razvoja situacije).
- ▶ Trebalo bi razmotriti da se ugroženim preduzećima dozvoli da radnike pošalju na neplaćeno odsustvo.
- ▶ Tamo gde se vode pregovori oko minimalne zarade isti treba da budu odloženi do kraja krize.

Mere za podršku najugroženijim sektorima:

Uticaj vrtoglavog pada potražnje i prihoda u sektorima ugostiteljstva i uslužnim delatnostima gde postoji direktni kontakt sa potrošačima će tokom sledećih nedelja početi da se oseća i u drugim sektorima.

[Naziv organizacije poslodavaca] će podržati ove sektore tako što će osnovati mreže i forume za saradnju kako bi se osmislili posebni koraci za te delatnosti. Naročito ćemo podržati saradnju između preduzeća i regulatornih tela na sektorskom nivou kako bi identifikovali tipične sektorske problem/ograničenja. Možda će biti potrebno uvođenje sektorskih stimulativnih mera za najugroženija preduzeća.

[Organizacije poslodavac i poslovna udruženja ovde mogu da ubave relevantne informacije o sektorskom kontekstu]

Mere za podršku lancima snabdevanja:

U ovako nesigurnom periodu, punom nezapamćenih poremećaja, preduzeća mogu

imati problema sa nabavkom ključnih sirovina, isporukom proizvoda i pristupom ključnim tržištima. Osnovne namirnice poput zaliha hrane i stočne hrane, ključne medicinske i zaštitne opreme i zaliha mraju da nastave da cirkulišu.

U glavne probleme u vezi sa prekidom lanaca snabdevanja spadaju:

- ▶ pristup sirovinama - cena i kvalitet.
- ▶ pristup tržištima – kvarljiva roba propada u tranzitu zbog dužih perioda isporuke.
- ▶ poremećaji obrtnog kapitala – duže vreme do isporuke.
- ▶ gubitak tržišta – npr. gubitak izvoznog tržišta zbog uvedenih ograničenja.
- ▶ porast uvoza zbog porasta potražnje (određenih grupa proizvoda)
- ▶ budžetski rezultati ispod proseka – uticaj duge obustave rada.
- ▶ smanjena produktivnost celog lanca snabdevanja – (fizičko i psihološko) stanje radnika.

[Naziv organizacije poslodavaca] potcrtava svoju uverenost u potrebu da se eliminišu prekidi snabdevanja osnovnim sredstvima za borbu protiv COVID-19. Preporučujemo sledeće mere:

- ▶ Pomoć vladi da sastavi glavnu listu dobavljača i uvoznika i prikupi ključni podatke o proizvodnim kapacitetima, sposobnosti za povećanje/smanjenje proizvodnje, ograničenjima.
- ▶ Podrška proizvodnji esencijalnih medicinskih proizvoda.
- ▶ Finansijska podrška za finansiranje trgovine u cilju uvoza esencijalnih medicinskih proizvoda.
- ▶ Staranje da ključne javne komunalne službe ne prekidaju sa radom (npr.-snabdevanje električnom energijom, vodoprivreda).
- ▶ Saradnja sa vladom kako bi se obezbedilo da sve državne vanredne mere ne izazovu prekide u lancima snabdevanja esencijalnim uslugama (npr. prehrambenim proizvodima i lekovima).

Mere za momentalnu podršku oporavku:

Vlada bi trebalo da objavi da namerava da obezbedi značajne stimulativne fiskalne i monetarne pakete (u saradnji sa partnerima i donatorima na nacionalnom nivou). Vlada time može da u određenoj meri snizi nivo panike koja prodi u sve elemente naše privrede i društva. Time što će nagovestiti svoju nameru da obezbedi dodatne stimulativne mere kako bi podržala oporavak potražnje u budućnosti pomoći će održanje brojnih preduzeća i radnih mesta tokom kriznog perioda. Za pokretanje naše oštećene privrede će najverovatnije biti potreban koordinisani međunarodni i multiagencijski fiskalni stimulativni paket. Zalažemo se da vlada odmah:

- ▶ pripremi stimulativne mere koje će stupiti na snagu čim prestane zdravstvena kriza.
- ▶ isplanira lepezu fiskalnih stimulativnih mera kako bi obezbedila brz i efikasan oporavak od krize (tj. da nakon relativno oštrog pada ekonomije dođe do relativno brzog oporavka).
- ▶ pojača javne investicione programe koji podrazumevaju zapošljavanje puno ljudi u oblasti zgradarstva i drugih radova na infrastrukturi.

Mere za podršku neformalne ekonomije:

Kao i sva druga preduzeća, preduzeća u neformalnoj ekonomiji imaju manje klijenata zbog pandemije. Kupci izbegavaju pijace na kojima je velika gužva. Socijalno distanciranje između radnika na neformalnim pijacama je teško izvodljivo zbog gužve. Isto se može reći i za druge sektore poput javnog prevoza, automehaničarskih i metaloprerađivačkih radionica. Održavanje higijene pranjem ruku sapunom i vodom je teško izvodljivo u tim uslovima.

Bez ekonomskih olakšica za mala neformalna preduzeća, doći će do kaskadnog negativnog efekta na siromaštvo u ugroženim zajednicama. Predlozi mera vezani za državna davanja, poreske olakšice, nove kreditne linije ili bespovratna sredstva za preduzeća su ograničeni na formalna preduzeća i formalnu ekonomiju. Ništa od toga neće pokriti

neformalnu ekonomiju. Ekonomska pomoć koju Vlada planira mora da uzme u obzir i neformalnu ekonomiju gde će verovatno doći do velikih gubitaka prihoda i zaposlenja, a pritom ljudi u tom sektoru ne uživaju nikakvu socijalnu zaštitu. Moramo da pojačamo postojeće sisteme socijalne zaštite tako da pomoć stigne do onih koji za njom imaju najveću potrebu. Tako ćemo se direktno uhvatiti u koštac sa nastupajućim porastom siromaštva i postići pozitivan efekat na širu privredu.

[Naziv organizacije poslodavaca] veruje da je pružanje podrške neformalnoj ekonomiji tokom ove krize od ključnog značaja. Podrška neformalnoj ekonomiji je bitna i zbog ključne uloge koju može odigrati u naporima da se suzbiju efekti krize tokom ovog perioda.

- ▶ Pošto su mnogi neformalni radnici u kontaktu sa velikim brojem ljudi moraju im se obezbediti dezinfekciona sredstva, maske i druga zaštitna oprema kako bi zaštitili sebe i druge.
- ▶ Na pijacama i drugim mestima gde se okupljaju neformalni radnici bi trebalo postaviti cisterne sa vodom.
- ▶ Potrebno je razmotriti pružanje ciljane pomoći akterima u neformalnoj ekonomiji (ili onima koji nemaju pristup drugim oblicima socijalne zaštite). Posebni paket nepovratnih sredstava bi mogao da odgovori na potrebe najranjivijih. Ovo bi takođe moglo da ima kaskadni pozitivni efekat na celu privredu. Prilikom osmišljavanja ovih paketa bespovratnih sredstava se mogu uneti značajne inovacije kako bi se optimizovao ekonomski multiplikacijski efekat u lokalnim privredama. Upotrebom *blockchain* tehnologije na mobilnim platformama se mogu zaobići skupe bankovne transakcije i omogućiti visoki nivo bezbednosti. Upotreba mobilnog novca garantuje i sposobnost praćenja mobilnih transakcija što će nam obezbediti obilje prostornih ekonomskih podataka.

[Naziv organizacije poslodavaca] podržava uspostavljanje posebnog „COVID-19 nacionalnog fonda za ranjive građane“ u koji bi mogla da se slivaju sredstva koja uplaćuju

donatori, filantropi, privatni sektor i privatna lica kako bi se podržale gorenavedene mere.

III. Šta [naziv organizacije poslodavaca] radi

[Naziv organizacije poslodavaca] će pokrenuti anketu o proceni potreba svojih članova kako bi utvrdila kako pandemija utiče na preduzeća i zaposlene u njima. Uz pomoć ovih informacija se kasnije može izvršiti kalibracija podataka na nacionalnom nivou.

- ▶ Usko ćemo sarađivati sa Vladom tokom celog trajanja krize kako bi delili tačne informacije. Ovo je od suštinskog značaja za borbu protiv lažnih vesti i panike i smirivanje društvene tenzije.
- ▶ Sarađivaćemo sa bankarskim sektorom i finansijskim institucijama kako bismo razmotrili mere poput povoljnih zajmova za MSP, zamrzavanja duga i drugih mehanizama za podršku MSP.
- ▶ Predlažemo osnivanje tela koje bi se bavilo problemom naknade štete zbog kršenja odredbi ugovora izazvanog situacijama poput nemogućnosti izvoza usled nedostatka sirovina.
- ▶ U kontekstu komercijalnih zakupa, stanodavci bi trebalo da pokažu određeni stepen fleksibilnosti i u tu svrhu ćemo otpočeti konsultativni proces.
- ▶ Uspostavićemo konsultativno telo kako bismo omogućili užu saradnju sistema javnog i privatnog zdravstva.
- ▶ Sa našim članovima ćemo raditi na identifikaciji ključnih oblasti javnih usluga koje će osetiti veći pritisak tokom sledećih meseci, kao i načina na koji privatni akteri mogu da reaguju na tu situaciju.

Od suštinskog je značaja da se kreiraju robusni planovi za održanje kontinuiteta poslovanja tokom sledećih nedelja i meseci. U najbližoj budućnosti ćemo pomoći našim članovima da formulišu te planove.

IV. Kako ćemo funkcionisati

[Naziv organizacije poslodavaca] funkcioniše kao i normalno u toku pandemije i nastavićemo da vam pružamo usluge koje su vam potrebne. Dok ova nova realnost sa kojom se suočavamo pred nas postavlja nove izazove poput prilagođavanja socijalnom distanciranju, ograničenja kretanja, rada od kuće ili otkazanih/odloženih sastanaka, mi smo sproveli strategiju za održanje kontinuiteta našeg svakodnevnog poslovanja koja nam omogućava da zaštitimo svoje radnike i ispoštujemo ulogu koji svi igramo u prevenciji širenja virusa na naše najmilije, naše prijatelje i naše zajednice.

Po pitanju politika: Pandemija virusa COVID-19 ima značajne implikacije za svaku oblast politike u kojoj je [naziv organizacije poslodavaca] angažovana. I dalje smo skoncentrisani na to kako da na najbolji način sarađujemo sa našim poslovnim partnerima i vladom kako bismo pospešili poslovanje. I dalje ćemo vam prenositi informacije i zastupati vaše interese, naši zaposleni i dalje prate sve nove mere ili razvoje situacije relevantne za poslovnu zajednicu i izveštavaju o njima.

Naše usluge iz oblasti obuke: U sve naše module za obuku smo uneli protokole u vezi sa socijalnim distanciranjem. Obezbedili smo dezinfekciona sredstva i drugu zaštitnu opremu. Verujemo da naši programi za obuku predstavljaju bezbedno okruženje. Takođe razmatramo - u slučaju produženja krize - kako da neke od naših programa za obuku prebacimo u virtuelno okruženje i organizujemo ih preko interneta.

Komunikacija: Koristićemo naš nedeljni elektronski bilten (ili bilo koje drugo sredstvo redovne komunikacije) da vam prenesemo šta radimo kako bismo stalno i proaktivno zastupali vaše interese pred Vladom. Takođe smo napravili posebnu interent stranicu o COVID-19. Na njoj ćemo skretati pažnju i na inicijative članova [naziv organizacije poslodavaca]. Ova stranica je već postavljena i svakodnevno će se ažurirati.

****

[Naziv organizacije poslodavaca]-veruje da bi sve mere trebalo da prolaze kroz redovnu

evaluaciju kako bi se procenilo da li su dovoljne i adekvatne. Naša zemlja prolazi kroz izuzetno veliku krizu koja nas sve pogađa. Stoga je bitno da sad uradimo sve što je u našoj moći kako bi smo očuvali privredu i društvenu ravnotežu u državi.

KRAJ